I. N. J.

EXANTHEMATA VIVA,

QUÆ,

CONSENS. EXPERIENT. FACULT. MEDICÆ IN REGIA ACAD. UPSALIENSI,

PRÆSIDE

VIRO NOBILISSIMO AC CELEBERRIMO,

DN. DOCT. CAROLO LINNÆO,

EQUITE DE STELLA POLARI,
S:Æ R:Æ M:TIS ARCHIATRO,
MED. ET BOT. PROFESSORE REG. ET ORD.
ACAD. UPS. HOLMIENS. PETROPOL. BEROL. IMPERIAL.
LONDIN. MONSPEL. TOLOS. FLORENT. SOCIO,

PUBLICO EXAMINI SISTIT

STIPENDIARIUS REGIUS

JOHANNES C. NYANDER,

CALMARIENSIS.

IN AUDITORIO CAROLINO MAJ. D. XXIII. JUNII ANNI MDCCLVII.

H. A. M. C.

UPSALIÆ, Excud. L. M. HÖJER, Reg. Acad. Typogr.

VIRIS AMPLISSIMIS,

D:NO PETRO O. HOLMSTEDT,

Rei Nitrariæ DIRECTORI ad Prov. Calmarienſem, Oelandiam & Gothlandiam Vigilantiſſimo.

D.Doc. JOHANNI G. WAHLBOM,

ASSESSORI & MEDICO per Provinc. Calmar. Experientiſſimo, Nec Non Reg. Acad. Scient. Holm. Memb. Digniſſimo,

D:NO PETRO CHRIST. BAUMAN,

ADSESS., pluriumque Rer. Metall. POSSESS. Digniſſimo.

Viro admodum Reverendo & Præclariſſimo,

D:NO Mag. ANDREÆ BRAUNER,

Eccleſiæ Runſten. & adjacent. Parœciarum PASTORI & PRÆPOSITO, Fideliſſimo, Meritiſſimo.

FAUTORIBUS PROPENSISSIMIS.

Juſtum. Vinculum. Beneficii. Et. Grati. Animi.
Non. Soluturus.
Ampliſſima. Nomina. Veſtra. Huic. Diſſertatiunculæ. Præpoſui.
Veſtro. Licet. Favori.
Jejunitas. Ipſius. Minime. Reſpondeat.
Adſpiciatis.
Faventi. Oculo. Rudia. Hæc. Elementa;
Et. Quidquid. Prodant. Manci.
Concedatis.
Velit. Summus. Rerum. Humanarum. Rector.
Perenni. Vos. Ornare. Flore.
Velit. Vitam. Vobis. Largiri. Diuturnam.
Annos. Feliciſſimos.

AMPLISSIMORUM NOMIN. VESTRI

Cultor humillimus.
JOHANNES C. NYANDER.

Bruks-PATRONERNE
Ådle och Högagtade HERRAR
Herr BALT.G.HOPPENSTEDT,
Och
Herr CASPAR HOPPENSTEDT,
Samt
HANDELSMANNEN, Ådle och Högagtad,
Herr CHRIST. von SELTZEN,
GUNSTIGE GYNNARE.

Wördnad. Och. Erkänsla.
Mot.Ofórtjent.Ynnest.
Upfylla. Mitt. Sinne. Med. Omhugsan. Och. Ifver.
Att.
Almånt. Tyda. Edra. Gynsamhets. Prof.
En. Samling.
Af. Min. Skörd. På. De. Lårde. Fålten.
Torde. Få. Råknas.
För. E[illegible]. Litet. Wedermåle. Af. Tacksam. Böjelse.
Rena. Suckar. För. Mine. Gynnares. Wål.
Skola. Aldrig. Afstadna.
Utan. Såsom. Beståndigt. Offer. Underhållas.
Af. Ett. Brinnande. Hjerta.
En. Allrådande. Hand.
Skydde. Edra. Vårf. Och. Syslor.
Och.
Tekne. Edra. Nögda. Dagar. Utan. Skiften.
Nögder. Död.
Blifve. Eder. Sidsta. Handel.
Och. Evig. Sällhet.
Eder. Såkra. Vinst.
MINA GUNSTIGA GYNNARES

ödmjukaste tjenare,
JOHAN. C. NYANDER.

Q. B. V.

N morbis vix ulli, qua originem, magis Medicis abſtruſi fuere, quam contagioſi: quod corpus, eatenus ſaniſſimum, regulas Diæteticɛs ex aſſe obſervans, æque iisdem, ac voluptatibus diffluens, contaminetur, ſi ægro propius ſolummodo accedat. Augetur miratio, qvum alios contagioſos morbos indigenos, uti Scabiem, Rabiem, Tuſſim ferinam & Dyſenterias, ſingulis fere annis, apud nos, ſponte quaſi, oriri videmus, alios vero nunquam absque converſatione cum ægris, cujus primi natales exotici aaliunde, quam ex patria, arceſſendi ſunt: Peſtem, loquor, Morbillos, Variolas, Siphilitidemque.

Paucas Doctiſſimorum Medicorum, de horum origine, conjecturas leviter tantum nominaſſe juvabit: alii alias foverunt opiniones: cauſſam horum deducit a PUTREDINE *Fracaſtorius*, *Rhodius*, *Mindererus*: a ſulphurea multi-

multiplicativa PUTREDINE *Hoffmannus*: a miasmate FERMENTESCENTE *Junkerus*: a CORROSIVO quodam *Alpinus:* a SALE VOLATILI acri *Sylvius:* ab ARSENICALI VIRO *Sorbait*: ab IMAGINATIONE & terrore *Rivinus:* alii ab EXHALATIONIBUS virulentis terræ: alii a cœlo & conjunctione PLANETARUM: alii a CADAVERUM copia, aërem inficiente: a VERMINOSA putredine *Kircherus*, cet. Ex allatis, quas passim afferunt auctores, caussis, ea nobis vero videtur proxima, qua statuitur, contagium ex vivis animalculis provenire, ut Rivinus, ceteri. Hanc itaque viam incedere tentantes, non longius, quam experientiæ nostræ ductus permiserit, exspatiabimur; at, quod credibile est, nullius vero oculis hactenus usurpatum, id nos ut probabilem conjecturam paucissimis adducemus, quam nostram non facimus, sed summis tantum labris gustabimus.

Morbi CONTAGIOSI in eo, plerumque, omnes inter se conveniunt, quod 1.) efflorescant EXANTHEMATIBUS sive internis, sive externis, ita quidem, ut ipsa Rabies pustulis quibusdam sub lingua canum se prodiderit; in omnibus enim contagiosis morbis subesse solet materia exanthematum, quæ efflorescens mitigat febrem, Hoffm. syst. IV. 122; 2.) quod inquietudinem corporis FEBRESQUE excitant, vel minimum, certa diei hora, vel versus noctem ingravescunt; 3) quod a DULCIBUS vis morbi augetur, ab AMARIS vero pellitur, & a PINGVIBUS proritatur; 4.) quod FRIGORE aliquantum repellitur: & sicuti omne vivum a tepido refocillatur, nimis vero calido propellitur; sic a calore Scabies & exanthema intenditur, &, aucto calore ac febre, ad tepidam corporis superficiem usque pellitur; 5.) quod ANTHELMINTICIS delentur, ideoque *Sulphurata* scabiem tollunt, & *Mercurialia*, omnia fere insecta occidentia, Scabiem Siphilitidemque curant, a Peste & Variolis præservant: *Tabacum* minima occidit insecta,

secta, ejusdemque fumigatio contagium antevertit; 6.) ANALOGIA & pruritus pustularum in contagiosis idem innuit; 7).quod in Scabie & Dysenteria manifesta fuerint oculis: vidit illa in MORBILLIS *Langius*, in PESTE *Kirkerus*, in SIPHILITIDE (Limacum similia) *Hauptmannus*, in PETECHIIS *Siglerus*, in VARIOLIS *Lusitanus* & *Porcellus*; vermiculos in SERPIGINIBUS aliisque morbis cutaneis hic etiam vidit.

Insecta ejusmodi minutissima, forte ACHAROS, diversæ speciei caussas esse diversorum morborum contagiosorum, ab analogia, & experientia, hactenus acquisita, facili credimus negotio, neque repugnat horum structura & magnitudo; minima enim sunt animalcula, quæ oculus humanus adhuc percipere potuit. Lynceus *Leuwenhœkius* millia insectorum, quæ, simul sumta, vix centesimam arenulæ partem æquabant, in iis humoribus, quos oculus nudus puros omnino vidit, observavit. Acutissimus *Reaumurius* illud, quod in aëre, æstate, densius conspicitur, & claro quasi vapore micat, non aliud, quem insecta, oculos fugientia, esse credidit. Illa non separatim modo, sed in societate quoque, Apum & Formicarum more degere, singula tamen inter se justum seruare ordinem, idem ostendit. Ex sensibus igitur, undis interdum fallacioribus, ad rei impossibilitatem non est argumentandum; æque enim in minimis, ac maximis, Sapientissimi Conditoris artificium elucet. Acharum vivum dum intuemur, musculis eum, nervis, venis, arteriis visceribusque esse præditum, nobis persuadebimus: hæc, ut admodum exigua, adeo tamen subtiles continere liquores, ut per ejus vasa permeare possint, creditu fas est. Unde hæc animalcula provenerint miramur, mirari vero non convenit, dum simul cogitamus, ea, tam proportione parva, ut fere nulla, in aëre, atomorum instar, volitare, minimasque penetrare rimas, haud aliter ac Mucor e seminibus, ubicunque exstiterit putridum, nascitur.

SCA-

SCABIES.

SCABIES omnium eſt communiſſima, ſenſibusque maxime pervia. Hanc ex Acharo, Fn. ſu. 1194, excitari, quem, ad latera puſtularum, ſub macula quadam, oculis nudis vix conſpicienda, latentem acuque erutum, ungvi imponere poſſumus, cuique liquet. Jam vero, ſi halitu calidiori illum refocillamus, cutique imponimus, ſtructura ſua maxime diſtingvendus repet rugasque diu ſcrutabitur, donec rodendo, ut Talpa, cutem ſubierit, ubi cuniculos conſtruit. Acharus, Fn. ſu. 1195, magis licet coloratus, huic quam ſimillimus eſt. Caſeum vel farinam, diu de loco non motam, multa horum millia alere, non raro obſervamus; hinc evenit, ut, qvum nutrices loco Pollinis Lycopódii, Florum Zinci, cet. infantes excoriatos *farina* conſpergant, ingvina & axillæ, eadem adſperſæ, in Scabiem effloreſcant; quod malum, ſæpius curatum, idemtidem rediit, quoties farinæ adſperſio iterata fuerit, aliosque infecit infantes. Hinc Farinæ & Scabiei Acharos unam conſtituere eandemque ſpeciem concludimus. D. Zweib, hos Acharos ova depoſuiſſe, ſeſe citiſſime multiplicaſſe, pluresque dies extra corpus vixiſſe, probe obſervavit. Ideoque Scabiem veſtibus, converſatione & attactu quotidie propagari comperimus. Inſecta caloris ut cupida, frigoris vero impatientia, ita calore vehementius incandeſcit, & frigore ſcabies reprimitur. Scabie infectos, ſi Sulphuratis inungantur, aut dolore interno, aut febre correptos fuiſſe, adeo ut eadem cauſſa, quæ externe Scabiem, interne quoque Febrim excitaverit, quæ ante refloreſcentiam non ceſſavit, compertum habemus. Quam igitur, hujus phænomeni ratione, de *Febrium exacerbantium* cauſſis, quæ de ſe ſcabiem gignunt vehementem, & perſæpe contagioſam, fovere licet opinionem? Similis enim effectus, ſimilem habere ſolet cauſſam, & natura, ſibi ſemper ſimilis, non facile ſaltus facit; per adeo autem ſpiſſas longius progredi tenebras haud ſuſtinemus.

In

In *Scabie ferina* Achari ægrius inveniuntur; exemtos vero, aliam eſſe ſpeciem, & pedibus quatuor poſticis, corpore duplo longioribus, diſtinctos, oculis armatis evidentiſſime comprehendimus: & ſic non eſt, quod de cauſſa hujus quisquam dubitet. Ambroſiacis, ut Moſco, Zibetho, Holco odorato, Camphora, Oleo cort. Betulæ veſtes & inſectorum Muſea ab Acharis ſeruamus, quæ interne quoque in expellendis retropulſis hiſce exanthematibus feliciter propinantur.

De *Scabie ſenili* eadem valet argumentatio & experientia ejus quoque Acharos comprobavit. Qvum corpus ſemel inundaverit, ſponte ceſſans haud facile redit.

Aliquot ante annos hædos duos Scabie, maxime ore, infectos vidimus: unus eorum moritur, alter vero, cui Moſchus porrigebatur, intra trium dierum ſpatium ſanus evaſit.

DYSENTERIA.

DYSENTERIA epidemica Scabies eſt inteſtinorum interna, ut ex diſſectionibus cadaverum, Dyſenteria defunctorum, patet. Hanc per ſeceſſus & cloacas communes propagari, ne ullus quidem Medicinæ peritus ambigit. Medicum Danum, priori ſeculo Helſingburgi, Dyſenteria ſæpius correptum, excreta ſua alvina obſervaſſe vivis referta, vix obſervabili motu ſe agitantibus, inſectis, Bartholinus narrat. Quo loco non nobis eſt prætereunda obſervatio, rem maxime illuſtrans. Quatuor abhinc annis Dom. Rolander in ædibus N. D. Præſidis enutritus, Dyſenteria infeſtabatur; Rhabarbarinis, Paregoricis, more recepto curabatur. Octitudo abhinc in eundem incidit morbum, ſimiliterque ſanatur; octo vero aliis diebus præteritis Dyſenteria, tertium, corripitur: in cauſſam omni ſtudio inquiritur, non vero invenitur; qvum æger eadem menſa, vitæque genere cum cohabitantibus ſanis frueretur. Itaque N. D. Præſes ægro, Entomologiæ præcipue ſtudioſo, excreta ſuadet ſcrutari quo certius adpareret, utrum allata Bartholini obſer-

ſervatio obtineret, nec ne. Hoc facto, in hiſce myriades animalculorum ſe vidiſſe, quæque accurate deſcripta, eſſe Acharos, & Acharis quidem farinæ ſimiles, æger dixit; cauſſam vero non nemo in potum nocturnum conjiciebat: ſed neque hæc aliis videbatur ſufficiens. Inter edendum bibere inſvetus erat: noctu igitur ſiti preſſus e poculo, ex ligno juniperino confecto, potum ſæpe hauriebat tenuiſſimum; vas hocce introſpiciens, lineolam quaſi albicantem, oculis nudis vix conſpicuam, inter coſtarum rimas reperiebat; armatis vero obſervavit, omne hoc albidum non aliud eſſe, quam innumeros Acharos, & ejusdem quidem ſpeciei cum illis, quos in excretis obſervaverat; potu in vas infuſo, non mutabantur, eos vero relictis ſedibus, media nocte, potus ſuperficiem petere, ubi ad horam usque decimam a. m. paſtum quærebant, dum priora loca repetebant, crebra tandem inveſtigatione invenit. Exemtis Acharis orbiculo humectato impoſitis, quam parum, variis adfuſis liquoribus, irritabantur, & quod per oleum ipſum ſalui tranſirent, animadvertit; a ſpiritu vini lædebantur, maxime vero a T.R. Rhabarbari, quod in primis notatu dignum; qvum autem Rhabarbarum Dyſenteriæ ſit ſpecificum, Lapathumque acutum ei valde cognatum, & quotidiana ſcabiei Medicina, affinitatem invenimus & analogiam. Vaſi, ter licet aqua calida abluto, adhærebant; illos in aliis etiam locis quærebat, inque vaſis potus acidi & ſub doliorum obturamentis ſæpius reperiebat.

Dyſenteria, quæ Scaniæ territorium *Gyinge* quotannis fere, tempore meſſis, vexat, æque ac ea, quæ in caſtris eſt vulgaris, ex iisdem Acharis, in potu acido latentibus, qui inde per ſeceſſus propagantur, & contagium generant, originem ſuam fortaſſis traxerit. In Vet. igitur Teſt. ut quisque militum alvina ſua excreta confeſtim humo obrueret præceptum erat. Scanis igitur & militibus caſtrenſibus nonne prodeſſet teſtaceis vel metallinis vaſis uti potoriis,

 qui-

quibus insecta hæc difficilius adhærescunt? Nefas esse ventriculo jejuno potionem ingerere nocturno aëre elanguescentem, ni prius supremus in potu liquor effundatur, vulgus dicere svevit, caussam ignorans; supra vero dicta observatio hos Acharos tunc in motu esse tradit, & hinc hujus consvetudinis origo nata est. Haustu potus vappidi tormina ventris excitantur, quæ, sæpe, haustu spiritus Vini reprimuntur, qui vi Acharos lædendi ad Rhabarbarum proxime accedit.

TUSSIS Ferina.

TUSSIS ferina morbus est majoribus nostris minus cognitus, quo infantes maxime afficiuntur. Hujus igitur, epidemia eatenus, (*a*) miasma tale sit, oportet, ut ex ægro facile evaporare, propagari & multiplicari possit; hæc vero prædicata non nisi viventi cuidam tribuenda censemus. Domestica Medicina, quam contra hoc malum Vestrogothi ex Infuso H:bæ Ledi (*b*) adhibent, quod Narcotica, virulenta & insectis adiosa est vi, animalcula heic quoque quasi caussas adesse innuit. Huic rei fœneratur egregia observatio D. D. Ass. Wahlbom, qui infanti, hoc malo correpto, Calmariæ, Julap. Mosch. Lond. porrexit, quo post biduum, levi quadam Scabie totum ægri corpus effloruit, & Tussis ferina cessavit; aliquo interjecto tempore, eodem malo redeunte, & scabie interiora petente, idem adhibuit remedium, quo eundem, quem antea, denuo obtinuit effectum, & infans omnino sanus evasit. Nonne

(*a*) *Sanos pueros domum introisse ægrumque unice convenisse, & Tussi ferina brevi postmodum affectos fuisse, observationes exstant. Medicos ægrum ex ægro visitando, miasma hujus secum duxisse, aliosque eodem infecisse, in ore Medicorum est omnium.*

(*b*) *Eadem planta Sues & pecudes, pediculis infectæ, sanantur.*

ne igitur Tuſſis ferina, ex Acharorum quadam ſpecie, in organis pulmoni dicatis, alimentum potiſſimum petente, derivari poſſit? ejusmodi qvum remediis tollatur vel leniatur. Quare hæc ipſa, uti Variolæ & Morbilli, vitam noſtram ſemel infeſtet, nec redeat, æque neſcimus, ac cur Scabies ſenilis ſæpius non recurrat.

VARIOLÆ.

Eſt VARIOLIS magna cum prioribus cognatio. Ex cauſſa in Europa vel America nequaquam quærenda naſcuntur; numquam enim ſine contagio ad nos transferuntur. Vero eſt ſimillimum, eas, eodem modo, excitari, præcipue qvum pueri, nimio dulci enutriti, & mitioribus præditi humoribus, magis hoc malo, haud aliter, ac Scabie, infeſtentur. Aliquot abhinc annis dum Variolæ, Upſaliæ, funeſtiſſimæ, omnes fere in vicinio abripiebant pueros, N. D. Præſes liberorum ſuorum collis Moſchum, ut mos diu fuit Norrlandiæ, appendit: quo id impetravit, ut peſtifero hoc malo intacti permanſerint. Variolis nuper infectorum femora fomento, e lacte ſaccharato, fovere, more receptum eſt, quo inſecta illinc allici quaſi videntur; femora enim, puſtulis, utpote aſſata evadunt, reliqua vero corporis pars minori Variolarum multitudine afficitur. In pueris ad Variolas præparandis Mercurialia & Sulphurata adhibentur, & oculis, ne lædantur, applicatur Crocus, quo nautæ induſia, ne ſupra modum pediculis torqueantur, colorant. Chinenſes, Variolas inſerentes, puri, naribus admoto, Moſchum addunt, ut eo Acharos, e ſanie, in frontis ſinum expellant. Vulnus quoddam Variolis laborantis, non prius, quam malum hocce corpus reliquerit, conſolidari, & exanthemata quam maxime ibidem accumulari, a vivo quodam, quod, urgente injuria interna, hunc velut exitum quærit & confugium, provenire quoque videtur.

MORBILLI.

MORBILLI, qua indolem & originem exteram, Variolis valde ſunt affines. *Aquilegiæ* ſemina venenata & *Staphiſagriæ* ſeminibus vicina, contra Scabiem puerorum communiter adhibentur: & aniculæ, neſciæ, liberos, justo majorem doſin hujus illis porrigendo, ſæpe interficiunt. Eſt apud nos uſitatiſſimum, Morbillis vel Variolis laborantibus ſemina Aquilegiæ pulveriſata vel Moſchum porrigere, ut ad ſuperficiem corporis expellantur exanthemata, ne viſcera interna iisdem nimium contaminentur. In Tuſſi Morbillis laborantium pertinaci pectoriſque oppreſſione, dum nihil fere juvat, *Flor. Sulphuris* parva & repetita doſi, una cum antiſebrilibus, porrecti, ſpecificum audit. Verbo, omnia remedia, Variolas & Morbillos adrepentes vel antevertentia vel curantia virtute pollent inſecta occidendi vel eorum halitum ſaltem non ferendo, ad exteriora corporis pelluntur, & in fugam coguntur.

PESTIS.

PESTEM absque contagio e terris exteris, in urbibus potiſſimum maritimis, apud nos nunquam oriri: hanc ipſam multiplicari & propagari: hanc in locis calidioribus, putridis & humilibus peſſime graſſari: hanc corruptorum aëris ſtatuum ope ingraveſcere, verſus hiemem comprimi, vere autem & æſtate adventante erumpere: hanc perpurgatas domos, teſte D. Timoli, non ingredi: hujus adventum alios, plerumque, morbos contagioſos prænunciare: hanc eadem ſemper ſervare exanthemata: hujus miaſma æque per ſalivam deglutiri, ac per cutis poros irrepere: hanc ipſam, ex acido, in aëre, elangveſcere, acidisque, ſecundum experimenta D. Sylvii, præveniri: hanc denique, Moſcoviæ regnum haud ita pridem aggreſſam, Mercurialibus, notiſſimis contra Scabiem Acharinam remediis, feliciter, teſte Schreibero, eſſe curatam: Moſchum,

ſchum, præterea, Camphoram, Cort. Chinæ, Peſtis curæ, ut idem refert, inſervire, obſervationes ſunt veriſſimæ, quæ Inſecta, illius utpote cauſſam, indicare videntur.

Morbos *Siphiliticos*, præſertim qvum absque fluidorum contactu, per oſcula, pocula, copulam & ſudores nunquam naſcantur, intima cum Peſte conjunctos analogia, ab animalculis quoque ortum ducere putamus.

De *Petechiæ*, *Purpuræque* origine nec non *Uredinis*, opinionem fovemus eandem, hoc vero, obſervationum defectu, miſſum faciamus, neceſſe eſt.

Hinc conſtare videtur Febres ejusmodi ex Acharis excitari, utquæ medicamentis appropriatis pelluntur.

Quamobrem Scabies & Dyſenteria apud nos, absque contagio, ſæpe oriatur, ex allatis cognoſcitur; illius enim cauſſam in farinæ, hujusque in potoriis reperimus vaſis. Contra, inſecta Peſtem, Variolas, &c. producentia, non apud nos, niſi, vel in corpore infecto, vel alio ſibi apto domicilio incarcerata exiſtere poſſe, veri eſt ſimile. Hujus forte rei cauſſa in cœlo noſtro duriore Acharorumve molliori natura eſt quærenda; ſi enim ex craſſioribus ad ſubtiliora ſpectare fas fuerit, alia inſecta apud nos indigena eſſe, alia æſtate, alia denique non niſi in ædibus noſtris, ubi foci calor eadem alit, degere obſervamus: hæc poſteriora e terris ad Meridiem magis vergentibus, profecta cenſemus; horum vero omnium non eadem fuit mollities; inſecta enim, quæ de calidiſſima India huc commigraverint, & in hanc coopta ſint civitatem, deprehendimus. Idem hiſce quoque animalibus accidit, quorum major frequentia certis quibusdam in locis antea reperta ſit, inde vero longe lateque ſe diffuderint & triſtem ſuum effectum exſeruerint. Alia horum apud nos domeſtica evaſiſſe, explicare torſan poteſt, cur quidam antea incogniti morbi certis locis orti fuerint & vulgati. Hinc in illum etiam deducemur tramitem, ubi rationem cernere licebit,

cur morbi certi, certis anni temporibus, vigeant; præterquam enim, quod plurimi morbi contagiosi, æstate, cunctorum insectorum optimo trimestri, dominentur: nodus maxime intricatus, &, ex horum animalculorum artificiosa œconomia exortus, quam, per mirandam exanthematum analogiam, cognoscimus, dissolvi fortassis possit; quo enim modo mortuum corpus semper sui similibus exanthematis efflorescere, pro diversitate circumstantiarum interiora & exteriora corporis adeo determinate petere posset? Quid similius, quam ut animalia organisata hæc efficiant? Quid huic actui aptius, quam subtilissima insecta; quorum præcipua vivendi ratio maximos Naturæ Mystas in sui rapuit admirationem? Quid impedit, quo minus exigua hæc insecta in corpore nostro sedes haberent, qvum nec a majoribus immunes dici possimus: Variorum enim generum, sub metamorphosi, integra insecta & simul adulta, in uno eodemque hominis ventriculo, deprehendimus: vid. *N.D. Archiatri & Equitis Rosen in act. Holmens.* *1751.* Quid, quod ipsæ Muscæ carnariæ, aliaque iisdem comparia, ova sua, in ventriculum excludenda nostrum, immittunt: Mediocres *Ascarides*, magni *Lumbrici* longæque *Tæniæ*, non adeo exigua mole, in nos intrant: ut taceamus *Pulicem subcutaneum*, *Venam medinensem* & *Furiam infernalem*, quæ, per corporis superficiem in idem penetrandi occasionem quoque captant.

Animalia hæc duobus præcipue modis in corpus sese insinuare adparet, qvum morbos, in interioribus corporis partibus enatos, consideremus, v. g. quando contagium collum & stomachum primum infecerit, per inspirationem, procul dubio, descenderunt: morbos vero, in corporis superficie primum adparentes, perpendendo, ea per cutis inæqualitatem & poros se intrusisse, constare videtur.

Æque hisce animalculis, ac aliis eorum generum, certum, quo edant ament, multiplicentur, dormiant & quies-

eant,

cant, tempus tribuere fas eſt; Unde horum morborum paroxyſmi periodici explicari poſſunt; adde, quod Aſcarides rodendo cibum capientes, certa hora diei in recto pruritum excitent.

Ex legibus naturæ conſtat, quo minus animal fuerit, eo uberiorem gignere prolem, & qvum unica Apis, aliquot intra hebdomades, ad 20000 multiplicari poſſit, hæc quoque, multo iis minora, inſecta, proportione copioſiſſime augeri ſequitur: & hinc credamus, unicum tantum vel alterum horum inſectorum adeo uberem, brevi, gignere prolem, ut effloreſcat & totum inundet corpus. Qua de re quoque ab inoculatione edocemur, majorem ſcilicet vel minorem puris copiam ad Variolarum numerum parum valere.

Peſtem, Variolas, &c. horrende dominantes, diu latuiſſe & tandem, per res pelliceas, linteas & laneas infectas, ſe diſperſiſſe, Auctores referunt; nec mirum: quid enim impedit, quo minus inſectorum horum ova, omnino recentia, plures annos conſervari, & poſtea, modo contagioſo, agere poſſe, qvum corpori noſtro accedendi occaſio illis datur, ſi mediocri tantum caloris frigorisve gradu & apto domicilio gaudeant, credamus? Bombycis enim ova, tali modo, tres integros annos conſervari poſſe, notum eſt.

Integro illorum, in corpore, opere confecto, moleſtisque laboribus exantlatis, tota emoriantur, diſſipenturve ex eodem, oportet; in memoriam vero revocantes, contagium, ad morbi finem, intenſiſſimum evadere, & inſecta hæc deſiderium melioris quaſi domicilii, pruritu & petitione corporis peripheriæ, ſignificare, hoc potius credimus; poſtquam enim, ante obitum, in ſedibus ſuis, prope ſuperficiem, nuper ova poſuerunt, proles hæc illorum noxia, vel prout ſub metamorphoſi, vel ut integra inſecta, conſtituta, per transpirationem forſitan haud difficile emanare

po-

poteſt. Quare vero non ſæpius idem repetant corpus, eandemque violentam non exerceant œconomiam, eſt inter phænomena miranda, quæ oculis noſtris, non vero rationi, patent. Ut nutrices Variolis antea vexatæ, infantes jam Variolis laborantes tractent & mammis ſuis admoveant, ubi una vel altera macula, in iisdem efflorescens, contagium prodit, uſu quidem ſæpe evenit: hoc vero, omni prorſus vi deſtitutum, ne febrim quidem excitare valet. Difficultas licet in tam ancipitibus morbis, accuratiores inſtituendi obſervationes, æque ac aſſumta Medicorum hypotheſis, de generalibus omnium morborum cauſſis, quas alii in maſſa ſangvinea depravata, alii in malo, in aëre prædominante, ſeſe reperiſſe autumarunt, quod ex una in alteram regionem, quo vento advolaverit, neſcimus, obſtiterit, quo minus hæ viventes omnium morborum exanthematicorum cauſſæ, non dum ſint detectæ: accuratiores tamen poſteros hæc animalcula multo reprehenſuros artificioſiora, quam nos vel exiſtimavimus, vel extricare auſi fuimus, paulisper affirmare audemus; firmiſſima enim ſtat ſententia: *natura nullibi magis perfecta, artificioſa magis, quam in minimis.*

Has qualescunque delineationes ulteriori diſquiſitioni B. L. ſubjicere velit, ut viæ hactenus a paucis tritæ detegantur, noviſſime rogamus.

Venerabunda ſane mente Numinis Perfectiſſimi opera ſunt agnoſcenda, quod minimis, &, ut nobis adparent, abjectiſſimis maximas efficere valet mutationes, quare Ipſi ſoli ſit

LAUS & GLORIA.

*** *** ***

*** *** ***